

Ekonomičnost u proizvodnji mlijeka na "malim" farmama

(Članak iz Mljekarskog lista 6/2007.)

Prof. dr. sc. Zoran Grgić

Ekonomičnost je mjerilo uspješnosti poslovanja koje se temelji na odnosu proizvedenih učinaka i za njih utrošenih elemenata proizvodnje. U govedarskoj proizvodnji proizvodni se učinci općenito odnose na mlijeko, telad za tov i tovljenike. Utrošeni elementi proizvodnje su ljudski rad, materijali te korišteni objekti i poljoprivredna mehanizacija.

U našim obiteljskim gospodarstvima najčešće se "procjenjivanje" ekonomičnosti poslovanja odnosi na djelomičnu ekonomičnost mjerenu odnosom proizvedenih učinaka te kupljenog materijala i plaćenih usluga. Cjelovita ili opća ekonomičnost treba obuhvatiti i procjenu vrijednosti uloženog rada članova kućanstva, te amortizaciju korištenih objekata, strojeva i opreme. Točnim utvrđivanjem cjelokupnih (zbrojenih) i pojedinačnih koeficijenata ekonomičnosti može se odrediti pojedinačni utjecaj različitih proizvodnji i njihovih elemenata na ukupnu ekonomsku efikasnost poslovanja u obiteljskom gospodarstvu.

Opća ekonomičnost proizvodnje mlijeka u obiteljskom gospodarstvu mogla bi se prikazati sljedećom jednadžbom:

$$E = \frac{Vm}{M + Ao + Rs + Rv + Rt},$$

gdje je Vm - vrijednost proizvodnje mlijeka (uključena vrijednost teleta), M - troškovi materijala, Ao - troškovi amortizacije objekata, Rs - troškovi rada strojeva, Rv - troškovi vlastitog rada i Rt - troškovi tuđih usluga.

Vrijednost proizvodnje mlijeka je određena količinom prodanog mlijeka i njegovom prosječnom prodajnom cijenom. Osnovni troškovi materijala u govedarskoj proizvodnji su troškovi hrane (kupljene i vlastite). Amortizacija obuhvaća objekte za smještaj goveda i stočne hrane. Troškovi rada strojeva se u samoj proizvodnji mlijeka neizravno prikazuju korištenjem u proizvodnji vlastite stočne hrane. Troškovi tuđeg

rada obračunavaju se prema plaćanju usluga, a troškove vlastitog rada je potrebno proračunati na utrošak rada i cijene rada (na temelju prosječne nadnice ili prosječne cijene rada na razini gospodarske grane - stočarstva ili govedarstva).

Općenito, kada je vrijednost koeficijenta ekonomičnosti veća od 1, govori se o ekonomičnoj proizvodnji; vrijednost manja od 1 označava neekonomičnu proizvodnju. To znači, kad su prihodi veći od troškova, ekonomičnost je veća od 1 i poslovanje je ekonomično. Kad su prihodi jednaki troškovima, odnosno koeficijent ekonomičnosti je jednak 1, radi se o granici ekonomičnosti. U situaciji kada su prihodi manji od troškova, koeficijent ekonomičnosti je manji od 1, a poslovanje farme je neekonomično.

Ekonomičnost proizvodnje mlijeka

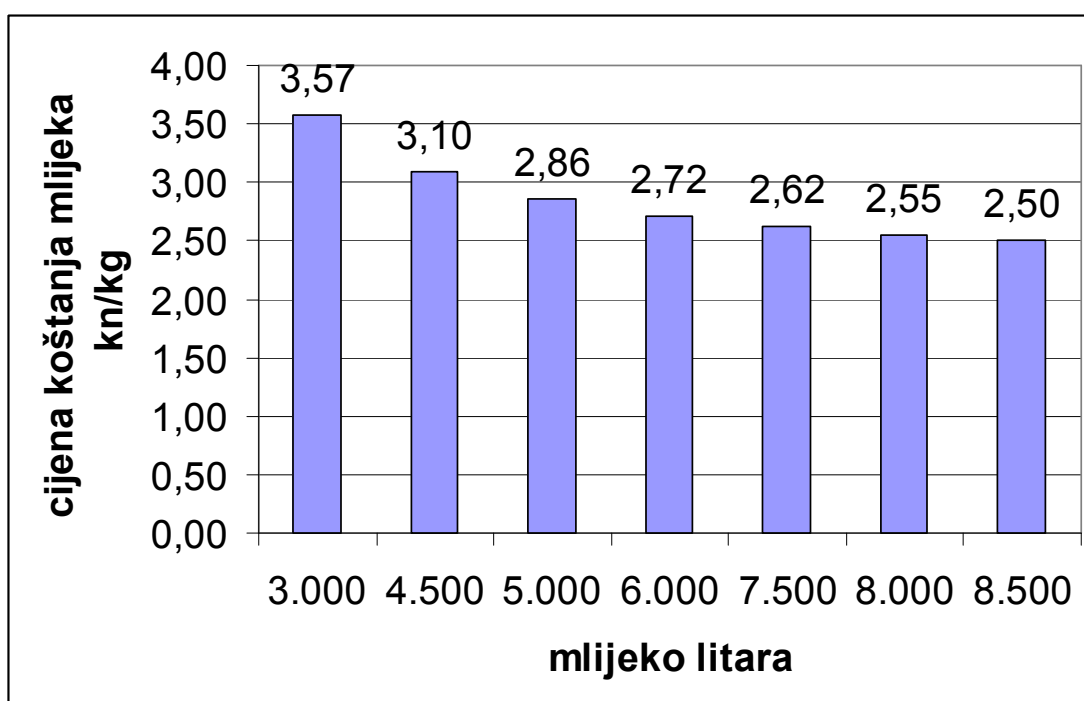
Osnovne mjere kojima se može djelovati na povećanje ekonomičnosti proizvodnje mlijeka obiteljskih gospodarstava usmjerene su na zadržavanje iste razine proizvodnje mlijeka sa smanjenjem troškova ili povećanje proizvodnje mlijeka sa zadržavanjem iste razine, odnosno blažim porastom troškova proizvodnje.

Kako je jedno od osnovnih obilježja proizvodnje mlijeka u našim obiteljskim gospodarstvima niska mliječnost, prva mjera povećanja ekonomičnosti u području prihoda treba se odnositi na povećanje proizvodnje mlijeka po kravi. Pritom se nastoji proizvodnjom što više približiti genetsko - proizvodnom potencijalu muzne krave.

Pretpostavljeni proizvodno-tehnološki potencijal većeg dijela muznih krava simentalne pasmine u Hrvatskoj je oko 6 000 litara, no više od 40 % obiteljskih gospodarstava koja posjeduju ova grla ima stupanj iskorištenosti manji od 60 % (manje od 3 600 litara po kravi godišnje).

Kad se govori o proizvodnom potencijalu muznih grla holstein pasmine, neki ciljani rezultat u našim uvjetima je oko 8 500 litara mlijeka. Većina proizvođača s manjim brojem grla (farme s 10 - 20 krava) koje smo posjetili tijekom prošle godine zadovoljna su postignutim stajskim prosjekom od oko 6 000 litara (što je oko 70 % pretpostavljenog kapaciteta).

Za obje pasmine je neiskorištena mogućnost proizvodnje od 2 000 do 2 500 litara mlijeka godišnje. Radi se o "izgubljenom" prihodu od oko 1.000 €. Dok se vani proizvođači bore doslovce za svaki cent po litri mlijeka, kod nas se vrlo olako prelazi preko ovoga. Treba biti realan i reći da ni u razvijenim zemljama sve farme ne koriste do maksimuma tehnološki potencijal muznih grla, i ne ostvaruju ga dugoročno, ali je činjenica da smo u većini slučajeva previše ispod ciljanih rezultata. Mi jednostavno imamo premalo proizvođača koji su svoju prosječnu stajsku proizvodnju pozicionirali iznad 60 % tehnološkog kapaciteta muznih grla i to je osnovni razlog zašto se samo za manji dio proizvođača može reći da su već danas konkurentni uvjetima koji nas očekuju u EU.

Grafikon 1: Cijena koštanja mlijeka prema muznosti grla (holstein pasmina)

* primjer za novu farmu s 20 muznih grla i kreditnim zaduženjem

U proizvodnji se relativno lako postiže 50 - 60 % stupnja iskorištenja grla, što znači 3 - 4 tisuće litara mlijeka simentalske i 4 - 5 tisuća litara mlijeka holstein pasmine. Radi se o proizvodnji koja je tek nešto iznad granice rentabilnosti, u uvjetima punog poslovanja farme bez ikakvog kreditnog zaduženja. Na toj razini proizvođači vide svoju dostatnu zaradu, jer cijena koštanja mlijeka u postojećim

farmama osjetno pada ispod 2,75 kuna i s mlijekom ekstra ili I. klase na ovoj proizvodnoj razini ostvaruje se sigurni dohodak.

U novozasnovanim farmama, prema podacima iz grafikona 1, vidljivo je da se takva financijska pozicija postiže na razini od oko 6 000 litara mlijeka po muznom grlu.

Ova se proizvodnja dobiva, kako se to kaže, sama po sebi. Muzna grla su selekcionirana na visoku proizvodnju, pa se posebno od holstein pasmine može očekivati takva muznost, bez obzira što pritom krava - zbog neodgovarajućeg držanja i hranidbe - "samu sebe jede". Tako imamo primjere ovakve muznosti koja nažalost traje samo 2 ili 3 laktacije. Vrlo se teško muzno grlo u tako kratkom razdoblju isplati kroz svoju proizvodnju mlijeka i teladi, pogotovo žensko grlo koje bi trebalo donijeti zamjenu u uzgoju steone junice.

Tablica 1: Proračun ekonomičnosti proizvodnje mlijeka prema muznosti grla

OPIS /muznost (litara po grlu)	3 000	4 500	5 000	6 000	7 500	8 000	8 500
Prihodi	8.790	13.185	14.650	17.580	21.975	23.440	24.905
Ukupni troškovi	9.952	13.171	14.244	16.391	19.610	20.683	21.757
Ekonomičnost	0,88	1,00	1,03	1,07	1,12	1,13	1,14

*novozasnovana farma = 20 krava, holstein pasmina

Za proizvodnju novozasnovane farme krava s 20 muznih grla u našim se uvjetima prosječna proizvodnja ispod 4 500 litara **otkupljenog** mlijeka može držati neekonomičnom. Na granici rentabilnosti (oko 6 000 litara) je ekonomičnost 1,07, odnosno na 100 uloženi kuna dobiva se samo 107 kuna u prihodima.

Mjere povećanja ekonomičnosti

Osnovne mjere kojima se povećava ekonomičnost su one koje djeluju na povećanje prihoda uz zadržavanje ili sporije povećanje troškova. Već i samo mali zahvati u tehnologiji (bolji uvjeti smještaja, nabava muzne opreme, korištenje krmnog slijeda ili druga unapređenja hranidbe) dovode u pravilu proizvođače na granice proizvodnje od 5 000 litara mlijeka holstein pasmine. Bez većeg rizika oni uočavaju ovaj visoki pad cijene koštanja mlijeka (s 3,57 na 2,86 kuna po litri) te su relativno

sigurni u isplativost, odnosno ekonomičnost svoje proizvodnje, pogotovo što ne računaju troškove amortizacije i troškove vlastitog rada koje se nikako ne smije zanemariti. Ali, takvi su naši proizvođači, barem dobra većina njih.

Primjena novih tehnoloških rješenja u govedarskoj proizvodnji također je jedna od temeljnih mjera povećanja ekonomičnosti proizvodnje mlijeka. To se odnosi na promjenu načina držanja grla i korištenje odgovarajućih načina mužnje i muzne opreme. Zamjena osnovnog stada, nakon više laktacija (5 - 6), zbog većeg iskorištenja genetskog potencijala u proizvodnji mlijeka i junica za obnovu stada omogućila bi ostvarenje većih prihoda. Isto tako, adaptacija staje i postavljanje suvremene muzne opreme pridonijelo bi smanjenju utroška rada. Tako bi se, osim povećanja stupnja iskorištenja tehnološkog potencijala, djelovalo i na veću ekonomičnost proizvodnje mlijeka kroz niže troškove rada.

(Članak objavljen u Mljekarskom listu broj 6/2007.)